

Určeno pro posluchače bakalářských studijních programů FS

5. TRANSFORMÁTORY

Příklad 5.1:

Jednofázový transformátor má při napájení jmenovitým napětím U_{1N} a chodu naprázdno napětí U_{20} . Na primární straně je N_1 závitů, frekvence napájecího napětí f a průřez jádra S . Jaká je magnetická indukce B_m v jádře a počet závitů N_2 v sekundární cívce. Ztráty zanedbejte.

Zadáno: $U_{1N} = 6\,300\text{ V}$; $U_{20} = 500\text{ V}$; $N_1 = 4\,200$; $f = 50\text{ Hz}$; $S = 60,0 \cdot 10^{-4}\text{ m}^2$

Určit: B_m ; N_2

Řešení:

Magnetický tok

$$\Phi_m = \frac{U_{1N}}{4,44 \cdot f \cdot N_1} = \frac{6\,300}{4,44 \cdot 50 \cdot 4\,200} = 6,756 \cdot 10^{-3}\text{ Wb}$$

Magnetická indukce v jádře

$$B_m = \frac{\Phi_m}{S} = \frac{6,756 \cdot 10^{-3}}{60 \cdot 10^{-4}} = 1,126\text{ T}$$

a počet závitů sekundární cívky

$$N_2 = N_1 \cdot \frac{U_{20}}{U_{1N}} = 4\,200 \cdot \frac{500}{6\,300} = 333$$

Příklad 5.2 :

Jednofázový transformátor o jmenovitém výkonu S_N , primárním napětí U_{1N} , sekundárním napětí U_{2N} a frekvenci f má na primární straně N_1 závitů a průřez jádra S . Vypočítejte převod transformátoru K , počet závitů N_2 v sekundární cívce, magnetickou indukci B_m v jádře a velikost proudů I_{1N} a I_{2N} na primární a sekundární straně. Ztráty zanedbejte.

Zadáno: $S_N = 5\,000\text{ V}\cdot\text{A}$; $U_{1N} = 1000\text{ V}$; $U_{2N} = 230\text{ V}$; $f = 50\text{ Hz}$; $N_1 = 700$; $S = 46 \cdot 10^{-4}\text{ m}^2$

Určit: K ; N_2 ; B_m ; I_{1N} ; I_{2N}

Řešení:

Převod transformátoru $K = \frac{U_{1N}}{U_{2N}} = \frac{1\,000}{230} = 4,35$

a počet závitů sekundární cívky $N_2 = \frac{N_1}{K} = \frac{700}{4,35} = 161$

Magnetický tok a magnetická indukce v jádře

$$\Phi_m = \frac{U_{1N}}{4,44 \cdot f \cdot N_1} = \frac{1\,000}{4,44 \cdot 50 \cdot 700} = 6,43 \cdot 10^{-3} \text{ Wb}$$

$$B_m = \frac{\Phi_m}{S} = \frac{6,43 \cdot 10^{-3}}{46 \cdot 10^{-4}} = 1,4 \text{ T}$$

Velikost proudů na primární a sekundární straně

$$I_{1N} = \frac{S_N}{U_{1N}} = \frac{5\,000}{1\,000} = 5 \text{ A}$$

$$I_{2N} = \frac{S}{U_2} = \frac{5\,000}{230} = 21,74 \text{ A} \quad \text{nebo}$$

$$I_{2N} = K \cdot I_1 = 4,35 \cdot 5 = 21,74 \text{ A}$$

Příklad 5.3

Jak velký magnetický tok Φ_m bude v jádře transformátoru o průřezu S při magnetické indukci B_m a jak velké napětí se bude indukovat v jednom závitě cívky umístěném na jádře, bude-li se magnetický tok Φ_m měnit s kmitočtem f .

Zadáno: $S = 15 \cdot 10^{-4} \text{ m}^2$; $B_m = 1,1 \text{ T}$; $f = 50 \text{ Hz}$; $N = 1$

Určit: Φ_m ; U_1

Řešení:

Magnetický tok v jádře

$$\Phi_m = B_m \cdot S = 1,1 \cdot 15 \cdot 10^{-4} = 1,65 \cdot 10^{-3} \text{ Wb}$$

a indukované napětí

$$U_1 = 4,44 \cdot \Phi_m \cdot f \cdot N = 4,44 \cdot 1,65 \cdot 10^{-3} \cdot 50 \cdot 1 = 0,366 \text{ V}$$

Příklad 5.4:

Zvukový transformátor o primárním napětí U_{1N} , sekundárním napětí U_{2N} dodává proud I_{2N} . Jak velký je výkon S_{2N} a jak velký je primární proud I_{1N} . Ztráty zanedbejte.

Zadáno: $I_2 = 0,2 \text{ A}$; $U_{2N} = 4 \text{ V}$; $U_{1N} = 230 \text{ V}$

Určit: S_{2N} ; I_{1N}

Řešení:

Výkon na sekundární straně transformátoru

$$S_{2N} = U_{2N} \cdot I_{2N} = 0,2 \cdot 4 = 0,8 \text{ V.A}$$

Při zanedbání ztrát je

$$S_{1N} = S_{2N}$$

a proud na straně primární

$$I_{1N} = \frac{S_{1N}}{U_{1N}} = \frac{0,8}{230} = 0,0034 \text{ A} = 3,48 \text{ mA}$$

Příklad 5.5

Primární vinutí jednofázového transformátoru má N_1 závitů, sekundární N_2 . Jak velké napětí U_2 se indukuje v sekundárním vinutí, je-li primární vinutí připojeno na napětí U_1 a frekvenci f . Jak velký je magnetický tok Φ_m a průřez jádra S při magnetické indukci B_m .

Zadáno: $N_1 = 880$; $N_2 = 1\,200$; $U_1 = 230 \text{ V}$; $f = 50 \text{ Hz}$; $B_m = 1,1 \text{ T}$

Určit: Φ_m ; S

Řešení:

Napětí na sekundární straně

$$U_2 = U_1 \cdot \frac{N_2}{N_1} = 230 \cdot \frac{1\,200}{880} = 313,64 \text{ V}$$

Magnetický tok

$$\Phi_m = \frac{U_1}{4,44 \cdot f \cdot N_1} = \frac{230}{4,44 \cdot 50 \cdot 880} = 1,177 \cdot 10^{-3} \text{ Wb}$$

Průřez jádra transformátoru

$$S = \frac{\Phi_m}{B_m} = \frac{1,177 \cdot 10^{-3}}{1,1} = 1,07 \cdot 10^{-3} \text{ m}^2$$

Příklad 5.6 :

Jednofázový transformátor o jmenovitém výkonu S_{2N} je připojen na jmenovité napětí U_{1N} . Převod transformátoru K , počet závitů primární cívky N_1 , průřez jádra S . Při účinnosti transformátoru η určete napětí na sekundární straně U_{2N} a proudy I_{1N} a I_{2N} .

Zadáno: $S_{2N} = 400 \text{ V}\cdot\text{A}$; $U_{1N} = 230 \text{ V}$; $K = 9,2$; $N_1 = 500$; $S = 20 \text{ cm}^2$; $\eta = 91,0\%$

Určit: U_{2N} ; I_{1N} ; I_{2N}

Řešení:

Napětí na sekundární straně

$$U_{2N} = \frac{U_{1N}}{K} = \frac{230}{9,2} = 25 \text{ V}$$

Příkon transformátoru

$$S_{1N} = \frac{S_{2N}}{\eta} = \frac{400}{0,91} = 439,5 \text{ V.A}$$

a z toho proud na primární straně

$$I_{1N} = \frac{S_{1N}}{U_{1N}} = \frac{439,5}{230} = 1,91 \text{ A}$$

Proud na sekundární straně

$$I_{2N} = \frac{S_{2N}}{U_{2N}} = \frac{400}{25} = 16 \text{ A}$$

Příklad 5.7:

Jednofázový transformátor o jmenovitém napětí U_{1N} , U_{2N} a jmenovitém proudu I_{1N} napájí usměrňovač staniční baterie. Při zkoušce transformátoru bylo naměřeno napětí nakrátko U_{1k} . Určete procentní napětí nakrátko u_k , skutečný ustálený zkratový proud I_{1k} a I_{2k} v primárním a sekundárním vinutí.

Zadáno: $U_{1N} = 230 \text{ V}$; $U_{2N} = 125 \text{ V}$; $I_{1N} = 25,0 \text{ A}$; $U_{1k} = 18,4 \text{ V}$

Určit: u_k ; I_{1k} ; I_{2k}

Řešení:

Napětí nakrátko

$$u_k = \frac{U_{1k}}{U_{1N}} \cdot 100 = 8,0 = \frac{18,4}{230} \cdot 100 = 8,0 \%$$

Ustálený zkratový proud v primárním a v sekundárním vinutí

$$I_{1k} = \frac{I_{1N}}{u_k} \cdot 100 = \frac{25}{8} \cdot 100 = 312,5 \text{ A}$$

$$I_{2k} = K \cdot I_{1k} = 1,84 \cdot 312,5 = 575,0 \text{ A}$$

kde K je převod transformátoru

$$K = \frac{U_{1N}}{U_{2N}} = \frac{230}{125} = 1,84$$

Příklad 5.8 :

U třífázového transformátoru o výkonu S_N a primárním napětí U_{1N} bylo při chodu nakrátko naměřeno napětí nakrátko U_k a ztráty nakrátko ΔP_k . Určete procentní napětí nakrátko u_k , účinník nakrátko $\cos \varphi_k$, jmenovitou impedanci Z_N a impedanci nakrátko Z_k pro 1 fázi.

Zadáno: $S_N = 250\,000 \text{ V.A}$; $U_{1N} = 10\,000 \text{ V}$; $U_k = 530 \text{ V}$; $\Delta P_k = 3\,500 \text{ W}$

Určit: u_k ; $\cos \varphi_k$; Z_N ; Z_k

Řešení:

Napětí nakrátko

$$u_k = \frac{U_k}{U_{1N}} \cdot 100 = \frac{530}{10\,000} \cdot 100 = 5,3 \%$$

Účíník

$$\cos \varphi_k = \frac{\Delta P_k}{\sqrt{3} \cdot U_k \cdot I_k} = \frac{3\,500}{\sqrt{3} \cdot 530 \cdot 14,45} = 0,26$$

kde proud nakrátko při jmenovitém napětí U_{1N} je roven jmenovitému proudu I_{1N}

$$I_k = I_{1N} = \frac{S_N}{\sqrt{3} \cdot U_{1N}} = \frac{250\,000}{\sqrt{3} \cdot 10\,000} = 14,45 \text{ A}$$

Jmenovitá impedance a impedance nakrátko pro jednu fázi

$$Z_N = \frac{U_{1N}}{\sqrt{3} \cdot I_{1N}} = \frac{10\,000}{\sqrt{3} \cdot 14,45} = 400,0 \Omega$$

$$Z_k = \frac{U_k}{\sqrt{3} \cdot I_k} = \frac{530}{\sqrt{3} \cdot 14,45} = 21,2 \Omega$$